

گزارشها

دومین اجلاس بین‌المللی جاده ابریشم

قدمت جاده ابریشم به سده دوم پیش از میلاد برمی‌گردد. در آن روزگار برای انجام مبادلات تجاری و حمل‌ونقل کاروانهای حامل کالا و نیز آمدوشد مسافران، از سرزمینهای دوردست چین تا سواحل دریای مدیترانه و قلب اروپا راههایی ساخته شد که چندی بعد به «جاده‌های ابریشم» مشهور گردید. جاده‌های ابریشم در آغاز کاربری تجاری داشت ولی به مرور ایام وسیله‌ای شد برای انتقال اندیشه‌ها، آداب و رسوم، فرهنگ، زبان و... ملت‌های طول مسیر. وسیله این انتقال کاروانیانی بودند که سودای تجارت در سر داشتند. جاده ابریشم به مدد کارکردهای متنوع خود و تأثیرات عمیقی که در شکوفایی اقتصادی، آبادانی شهرها و روستاها و بنادر مسیر و افزودن بر غنای تمدنها داشت، با وجود اینکه در میانه سده پانزدهم میلادی بنا به دلایلی از رونق افتاد، ولی به مدد همان تأثیرات شگرف و ماندگار، پس از گذشت سالها، امروزه به‌عنوان یک مقوله جدی، مورد بحث، توجه و عنایت جهانیان قرار گرفته است و به‌عنوان یک اثر منحصر به فرد جهانگردی با کارکردی نو می‌تواند منشأ برکات بسیاری برای کشورهای مسیر خود شود.

رویکرد دوباره جهان به جاده ابریشم عموماً و کشورهای مسیر جاده و یونسکو خصوصاً، اقداماتی را به دنبال داشت که از آن جمله طرح برگزاری اجلاسهای بین‌المللی جاده ابریشم است که اولین آن در مهرماه ۱۳۷۳ (۱۹۹۴) با حضور قریب به پنجاه شرکت‌کننده از ۱۶ کشور جهان در ازبکستان برگزار شد و دومین آن اردیبهشت‌ماه سالجاری در تهران.

جمهوری اسلامی ایران برای برگزاری باشکوه دومین اجلاس بین‌المللی جاده ابریشم دست به تشکیل سه شورای سیاست‌گذاری، اجرایی و نمایندگان سازمانها و ادارات دولتی زد. از سه شورای یادشده، شورای سیاست‌گذاری زیرنظر مستقیم وزیر فرهنگ و ارشاد

اسلامی انجام وظیفه می‌کرد. شورای اجرایی عهده‌دار اجرای تصمیمات ابلاغی از سوی شورای سیاست‌گذاری بود و شورای سوم در برگزاری اجلاس مشارکت داشت.

علاوه بر این، در دل شورای اجرایی پنج کمیته تحت عناوین کمیته علمی، کمیته بین‌المللی، کمیته برنامه‌ریزی، کمیته تبلیغات و کمیته گردشگری به فعالیت مشغول بودند.

کمیته علمی با عضویت آقایان: مهندس عباس ملکی، دکتر باستانی‌پاریزی، دکتر ناصر تکمیل همایون، مرحوم دکتر احمد تفضلی، دکتر رضا شعبانی، دکتر رهنمایی، دکتر اسماعیل حاکمی، دکتر محمد علی اکبر و دکتر سرکاراتی، کار بررسی مقالات دریافتی و نظارت بر تألیف و تدوین انتشارات اجلاس را دنبال می‌کرد.

کمیته بین‌المللی وظیفه داشت با سازمان جهانی جهانگردی، یونسکو و کشورهای مسیر جاده ابریشم هماهنگی‌های لازم را به عمل بیاورد.

کمیته برنامه‌ریزی عهده‌دار برنامه‌ریزی برای کمیته‌های ستاد اجرایی اجلاس و نیز نظارت مستمر بر عملیات واحدهای اجرایی ستاد بود.

کمیته تبلیغات و انتشارات امور تبلیغی و انتشاراتی از قبیل تهیه پرچم‌های یادبود اجلاس، سفارش ساخت سمفونی جاده ابریشم، سفارش تهیه و تولید فیلم مستند جاده ابریشم، برگزاری نمایشگاه سفال از تندیسهای کهن ایرانی و انتشار بولتن اجلاس را به انجام رساند.

کمیته گردشگری نمایشگاه ایرانگردی را برگزار کرد و دو گشت (تور) در مسیرهای فارس و خراسان برای میهمانان اجلاس تدارک دید و مسابقه اتومبیل‌رانی تهران - سرخس را برگزار کرد.

سرانجام و با تلاشهای شبانه‌روزی مسئولان برگزاری دومین اجلاس بین‌المللی جاده ابریشم، این گردهمایی با حضور ۹۰ شرکت‌کننده از ۲۵ کشور جهان و نمایندگان سازمان جهانی جهانگردی و یونسکو در سه‌شنبه دوم اردیبهشت ۱۳۷۶ در تالار وحدت با پخش سرود جمهوری اسلامی ایران و طنین نوای قرآن و نمایش فیلم جاده ابریشم کار خود را آغاز کرد. دومین اجلاس بین‌المللی جاده ابریشم با خیرمقدم معاون سیاحتی و زیارتی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و به‌دنبال آن با قرائت پیام رئیس جمهوری اسلامی ایران که توسط آقای معیری - مشاور رئیس‌جمهور در امور بین‌الملل - قرائت گردید، رسماً آغاز شد.

پس از پیام رئیس‌جمهور، به‌ترتیب آقایان ادواردو راموس نماینده دبیرکل سازمان

جهانی جهانگردی، دودودین مدیر پروژه‌های بین فرهنگی یونسکو و مهندس میرسلیم وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی به ایراد سخنرانی پرداختند و آنگاه گروه ارکستر سمفونیک تهران به رهبری فریدون ناصری با اجرای سمفونی «جاده ابریشم» به مراسم افتتاحیه حال و هوای دیگری بخشید.

با پایان یافتن مراسم افتتاحیه، نمایشگاه جاذبه‌های سیاحتی ایران و دیگر کشورهای واقع در مسیر جاده ابریشم افتتاح و مورد بازدید میهمانان قرار گرفت. پس از آن برنامه‌های اجلاس با سخنرانی آقایان مهندس عباس ملکی معاون وزیر امور خارجه در امور آموزش و پژوهش، دکتر رضا شعبانی، دکتر ناصر تکمیل همایون، اکبر غمخور، دکتر محمدتقی رهنمایی، ادواردو راموس، دودودین، مارتین براکتی و دکتر جعفر جعفری ادامه یافت. میزگرد ترویج و تبلیغ جهانگردی در مسیر جاده ابریشم نشست بعدی بود که با هماهنگی آقای مارتین براکتی رئیس فدراسیون بین‌المللی برگزارکنندگان گشت و با شرکت آقایان سایمون مادیسون از استرالیا، پیتر ونگ از هنگ‌کنگ، دریک مور و استیفن بری از انگلستان، سیدحسین شفتی، یزدان‌پناه و بوشهری از ایران برگزار شد.

دومین اجلاس بین‌المللی جاده ابریشم پس از شرکت مسئولان برگزارکننده اجلاس در یک مصاحبه مطبوعاتی و رادیو و تلویزیونی و تعیین شهر استانبول ترکیه به‌عنوان محل برگزاری سومین اجلاس بین‌المللی جاده ابریشم، با اعطای لوح یادبود اجلاس به سران هیأت‌های شرکت‌کننده به کار خود پایان داد. در ادامه پیام رئیس‌جمهوری اسلامی ایران به دومین اجلاس بین‌المللی جاده ابریشم، سخنرانی آقایان مهندس میرسلیم وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی و مهندس عباس ملکی معاون محترم وزیر امور خارجه در امور آموزش و پژوهش و بخشهایی از پیام دبیرکل یونسکو از نظر خوانندگان می‌گذرد.

پیام ریاست جمهوری اسلامی ایران به دومین اجلاس بین‌المللی جاده ابریشم

جمهوری اسلامی ایران با موقعیت خاص جغرافیایی، ویژگی‌های اقتصادی و فرهنگی خود از گذشته دور به‌عنوان کشوری با اهمیت شناخته شده است. این اهمیت با ظهور اسلام و پذیرش آن از سوی ایرانیان و پیوند بنیادهای فکری و عقیدتی اسلام با تمدن و فرهنگ ایرانی موجب شکل‌گیری یکی از بزرگترین تمدنهای معنوی جهان، یعنی تمدن

ایرانی-اسلامی گردید. تأثیرات این تمدن عظیم معنوی را می‌توان با ردیابی مسیر جاده ابریشم از چین تا قلب اروپا مشاهده کرد.

از کاشغر و چین تا دمشق و آفریقا، از سمرقند و بخارا و خجند و خوارزم تا نیشابور و ری و اصفهان و فارس، از شیراز تا بنگال و هند، از تبریز تا ارروم و بوسنی و اروپا همپای با کاروانهای تجاری ابریشم و ادویه، نوای شاعران بزرگ ادب پارسی و دری، سعدی و حافظ و مولوی را می‌توان به گوش جان شنید و این نشان‌دهنده آن است که جاده ابریشم اگرچه مسیر تجارت و جابجایی کالا بوده اما در ارتباطات فرهنگی، اجتماعی و هنری نقش مؤثر و مهمی ایفا کرده است. تأثیر فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی را در تمام دوران شکوفایی جاده ابریشم بر ساکنان و پویندگان مسیر این جاده در زمینه فکری و عقیدتی، فرهنگی، هنری، آداب و رسوم و سنن و معماری می‌توان ملاحظه کرد.

تأثیر معماری این تمدن را حتی تا زمان حاضر می‌توان در شهرها و کشورهای مسیر جاده ابریشم در بقایای آثاری چون کاروانسراها، پل‌ها، طاق‌نماها، مساجد و معابر و گرمابه‌ها که از جاذبه‌های جهانگردی جاده ابریشم محسوب می‌شوند مشاهده کرد.

مستولان جمهوری اسلامی ایران با احیای تمدن و فرهنگ ایرانی-اسلامی و تلاشی روزافزون در سازندگی کشور در ابعاد گوناگون عمرانی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌کوشند تا جهانگردان علاقه‌مند به تمدن ایران اسلامی، با جلوه‌های نوین این تمدن کهنسال روبه‌رو شوند.

احیای مسیر جاده ابریشم با احداث مسیر طولانی راه‌آهن خلیج فارس- سرخس- تجن که بار دیگر غرب چین و آسیای مرکزی را از طریق ایران به جهان مرتبط می‌کند در راستای تحقق این هدف صورت گرفته است و در آینده‌ای نزدیک با اتصال راه‌آهن کرمان به زاهدان، شبه‌قاره هندوستان از مسیر ایران به غرب و شمال و جنوب متصل خواهد شد.

جهانگردی بین جوامع مختلف، موجب گسترش ارتباطات ملی و فرهنگی، همبستگی بین‌المللی و تحکیم روابط مسالمت‌آمیز میان ملل و تحکیم صلح جهانی می‌شود. این آثار شگرف فرهنگی در کنار سهم روزافزون جهانگردی در تولید ناخالص اقتصاد جهانی و ایجاد اشتغال و رفاه عمومی باعث شده است که جهانگردی به‌عنوان فعالیتی همه‌جانبه با آثار فرهنگی و اقتصادی خود مورد توجه ویژه قرار گیرد.

جمهوری اسلامی ایران با اتکاء به ارزشها و باورهای متعالی خود از جهانگردان برای

دیدار از ایران، میراث فرهنگی و دستاوردهای انقلاب اسلامی دعوت می‌کند. ایران دارای جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی متنوعی از کرانه‌های خزر و دامنه‌های سرسبز البرز تا شب‌های پرستاره کویر، از اصفهان تا شیراز و تا سواحل نیلگون خلیج فارس و از تبریز و اردبیل و سهند و سبلان تا خراسان جاذبه‌هایی گرد هم آمده‌اند که کم‌نظیر و در مواردی بی‌نظیر هستند. موفقیت دست‌اندرکاران و شرکت‌کنندگان در دومین اجلاس بین‌المللی جاده ابریشم را از خداوند متعال خواهانم.

سخنرانی مهندس سیدمصطفی میرسلیم وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

آفرین جان آفرین پاک را

آنکه جان بخشید و ایمان، خاک را

خانمها، آقایان، هیأت رئیسه محترم

در آغاز، ورود مشتاقانه عالمان و پژوهشگران گرانقدر را که از کشورهای مختلف خود را به این محفل ارزشمند رسانده‌اند خیرمقدم می‌گویم. همچنین از دانشمندان و پژوهندگان ایرانی که میزبان و برگزارکننده این نشست می‌باشند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم. این گردهمایی افتخارآمیز که نام و نشان «راههای تاریخی ابریشم» را بر خود دارد، در کشوری برپا می‌شود که مرکز راههای بزرگ شرق و غرب جهان بوده و به اصطلاح جغرافی دانان متقدم، «دل جهان» به‌شمار می‌رفته است. تاریخ، گواه پدیدآمدن راههایی است که از قلب چین، تا ونیز، بندرگاه مشهور اروپا و دروازه دریایی جهان غرب، ادامه داشته و همانند آن در هیچ منطقه‌ای از کره زمین دیده نشده است.

راههای ابریشم از یکصدسال پیش از میلاد مسیح علیه‌السلام تا سده‌های پانزدهم و شانزدهم میلادی (که نخستین آسیب‌های استیلا و استعمار غرب با کشف راههای جدید دریایی و تغییر مسیرهای قدیم پیوندهای ملت‌های آسیا را از هم گسست) حیاتی شکوفا و پردوام داشت. بخش عمده این راهها از بلندی‌های پامیر و دره‌های فرغانه تا آن سوی آسیای صغیر (آناتولی غربی) یعنی تمام ماوراءالنهر و خراسان و خوارزم، گرگان، جبال و عراق عجم و آذربایجان و آران از یک‌سو و مداین و موصل و انطاکیه از سوی دیگر، و نیز راههای دریایی

از سیراف و بوشهر، هرمز و گمبرون (که در زمانهای متأخر بندرعباس نامیده شد)، از درون «ایران زمین» عبور می‌کرد. ایران در عهد باستان با فرهنگ و تمدن پیشرفته خود در جهان ممتاز بود و در دوره اسلامی با بار معنویت بیشتر و پیشگامی در تبشیر رهایی انسان، از شهر تاریخی سیان در شرق، تا سارایوو در غرب پرتوافشانی داشته است.

راهها، چه اصلی و چه فرعی، هیچ‌گاه تنها برای مبادله کالا پدید نیامده‌اند و در واقع «زیرساخت فرهنگی» مبادله «عناصر فرهنگی» بوده‌اند و فرهنگ خود عامل اساسی مبادله کالاها، تولیدات، ابتکارها، تجربه‌ها و تمامی «مادیت»‌ها و «معنویت»‌های انسانی به‌شمار می‌رفته است. طبعاً راههای اصلی بیش از راههای فرعی، پذیرای کاروانهای فرهنگی بوده‌اند و راههای تاریخی ابریشم به یقین در داشتن این رسالت، از همه راهها و در همه زمانها، برجسته‌تر به نظر رسیده است.

هیچ نهضت فکری و دینی و هیچ تلاش فرهنگی و هنری در جهان قدیم پدید نیامد مگر آنکه در مسیر راههای ابریشم، هماهنگ با کاروانیان خسته‌دل، از پیچ و خم کوهها و دره‌ها و بیابانها و شنهای سوزان و روان، گذر کرد: اندیشه بودا از هند خود را به چین و منطقه‌های شرقی آن رساند، کنفوسیوس از چین به غرب آسیا آمد، حضرت مسیح علیه‌السلام در بیت‌المقدس بار رسالت را بر دوش کشید، اما نستوریان آسیای صغیر و مناطق غربی ایران، دیانت او را تا دروازه‌های چین گسترده‌اند، آیین مزداپروستان ایرانی تا قلب چین نفوذ کرد، و مهرپرستان در سوی دیگر جهان زمینه پیروزی اندیشه‌های خود را فراهم آوردند، همین آرمان‌های ایرانی با آمیزه‌ای از دیانت بودا که بیش و کم اثراتی از مسیحیت را نیز پذیرفته بود، با نام مذهب مانی، پیامبر نقاشی که صورتگران چین را مهوت کرده بود، تا قلب اروپا راه گشود و حیات فرهنگی بوگومولیت‌های بوسنوی را که همیشه آبشخور ایمانی آنان مشرق‌زمین بوده است، قرن‌ها دوام بخشید.

در دوره طلوع اسلام، انگیزه فتوحات تا زمانی بود که راههای ابریشم به دور از حوزه اقتدار مسلمانان قرار داشت و هنگامی که بخش کوچکی از این راهها در حیطه اسلام جای گرفت، گویی دریایی موج و پرتوان، باریک راهی یافت که از آن بتدریج شطی عظیم پدید آمد که جریان دیانت در آن دیگر به محاربه و منازعه نیاز نداشت.

مبلغان و شاعران و فقیهان و به مرور عارفان سلسله‌ها و شاعران مسلمان به راه افتادند و از همین راههای پیش‌ساخته تاریخی، دیانت اسلام و عرفان و زبان و ادب فارسی و هنرهای

ایرانی را به سراسر شرق و غرب جهان رساندند و از همین راهها آنچه را که برای فرهنگ و تمدن و پیشرفت عقیده و ایمان و اقتصاد و حیات خود لازم دانستند، برگرفتند و در تلفیق منطقی آن باروری تمدن اسلامی را فزونی بخشیدند؛ بررسی راههای مبادلات فرهنگ و اقتصاد در شرق و غرب جهان، یعنی جاده ابریشم، برای ما بازشناسی خود و فرهنگ ملی ایرانیان و تمدن و معارف مردم مسلمان آسیاست، و به تحقیق برای ملت چین و ملت هند و اقوام و ملل دیگر این قاره بزرگ و کهن، شناخت انسان آسیایی، به معنای امروزی واژه است و نه به مفهوم نژادگرایی منحنی تحمیلی سلطه‌گران دو قرن گذشته نظام سرمایه‌داری اروپایی و آمریکایی.

ما امروز با شناخت راه و روش زندگی گذشتگان خود، با مشاهده آثار باستانی و تاریخی، با سیاحت در سرزمینهایی که بیش از دو هزار سال، نیاکان ما، ساکنان مسیر راههای ابریشم در آن «گفت‌وشنود فرهنگی» داشته‌اند، و در هر قدم یادمانی از خود باقی گذاشته‌اند، با دیده‌ها و شنیده‌های جدید از عهد قدیم، می‌توانیم به بالندگی استعدادها و ابتکارهای خود یاری رسانیم؛ می‌توانیم با ایجاد مودت و دوستی و صلح از فرهنگ یکدیگر دفاع کنیم؛ می‌توانیم در باروری فرهنگی یکدیگر تلاش داشته باشیم، و می‌توانیم آگاهانه از فرهنگهای جهان، آنچه را که می‌خواهیم بگیریم و هماهنگ با یکدیگر با پذیرش اصل تفاوت طبیعی فرهنگها، در برابر یورشهای ویرانگر فرهنگی، پایداری و ایستادگی نشان دهیم.

دفاع جمهوری اسلامی ایران از یونسکو و استقبال مسئولان ایران و ملت بزرگ ما از «دهه فرهنگ» به همین دلیل است که خود را در مسیر بازیافتن هویت فرهنگی و تاریخی و ارتقای آن می‌بینند. ما بر این باوریم که صلاح کار جهان، در این است که راههای ابریشم به صورت جدید با برخورداری از فن‌آوری پیشرفته و متناسب با جامعه، حیاتی دوباره یابد، نه تنها برای برقراری مناسبات تجاری و اقتصادی، بلکه برای آغاز «گفتگوی دوباره» با ملتها و همسایگانی که سلطه سیاسی، آنها را از یکدیگر جدا ساخته بود.

نشست‌هایی نظیر اجلاس جاده ابریشم و آموزش‌های آن ما را در مسیری قرار می‌دهد تا مردم و کودکان خود را از طریق صدا و سیما و مطبوعات، سینما و نمایش، قصه‌ها و افسانه‌های منطقه‌ای، با پیشینه‌های فرهنگی خود آشنا سازیم، با نغمه‌های سروده‌های خود، رنگهای جان مردم آسیا را به یکدیگر پیوند دهیم، نمایشگاه‌ها و گنجینه‌های گوناگون طبیعی و مردم‌شناسی و باستان‌شناسی در مسیر راههای ابریشم برپا داریم، کودکان و بزرگسالان خود را

در مسیر سیاست‌های جدید فرهنگی فرار دهیم تا باروری اخلاقی و معنوی و انسان‌شناختی آن مشهود شود، زبان و خط و نقاشی و تصویرگری تاریخی خود را زنده سازیم؛ مساجد و مراقد و مشاهد و مقابر بزرگان خود را در این مسیر بازسازی و نو کنیم؛ به کاروانسراها و آب‌انبارها و قنات‌های فراموش‌شده بیابانها، حیات دوباره ببخشیم، و کوشش‌های سیاحتی خود را با سبکی نو و آموزنده، از طریق یونسکو یا سازمان جهانگردی (W. T. O) با بهره‌جویی از درآمیختن با طبیعت و به دور از آراسته‌سازی‌های تصنعی، زنده سازیم و برای رسالتی که در آستانه تمدن جدید برعهده داریم، آماده شویم.

از خداوند تبارک و تعالی برای شما دانشمندان و پژوهشگران ایرانی و خارجی که در برگزاری چنین اجلاس گرانقدر کوشش کرده‌اید توفیق مسئلت دارم و از یکایک شما و خاصه میهمانان ارجمند خارجی صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم.

سخنرانی مهندس عباس ملکی معاون وزیر امور خارجه در امور آموزش و پژوهش

مطالعات ایرانی و راه ابریشم

مردم ایران از ایام کهن به راه ابریشم توجه خاص داشته‌اند. قرارگرفتن کشور ما، بین قاره‌های آسیا و اروپا و آفریقا و وجود شبکه‌های وسیع راه‌های زمینی و دریایی که سرزمین‌ها و کشورهای متعددی را در قاره‌های مختلف به هم پیوند می‌داد، پدیدآورنده نتایج سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مهمی بود که برای ایران و ایرانیان اهمیت بسیار داشت.

اهم دلایل توجه مردم ایران به راه‌های ابریشم در طول تاریخ به شرح زیر بوده است:
 ۱. این راه‌ها طی قرون و اعصار متمادی، مسیر مبادله فرهنگ‌های مختلف بوده و به پیشرفت تفکر و اندیشه انسانی کمک نموده است.

۲. جاده ابریشم عامل مبادلات اقتصادی و انتقال علوم و فنون پیشرفته بین شرق و غرب جهان بوده است. انتقال علوم و فنون تا پیش از انقلاب صنعتی در اروپا، از شرق به غرب صورت می‌گرفته و پس از آن بتدریج از غرب به شرق بوده و شاید در آینده در اثر پیشرفتهای اقتصادی و علمی و فنی در شرق آسیا که شاهد آن هستیم به نوعی تبادل بیانجامد.

۳. راه‌های ابریشم در ادوار مختلف مورد استفاده جهانگشایان و ماجراجویان نیز قرار گرفته و موجب دگرگونی‌های سیاسی ناگهانی، نابودی بعضی از اقوام، جابجایی اجباری مردم

و تزلزل فرهنگی در بخشهای وسیعی از آسیا تا اروپا و آفریقا گردیده است. بنابراین، شبکه راههای ابریشم ضمن اینکه منشأ خیر بوده است، منبع تهدید نیز به‌شمار می‌آمده و ایرانیان از دورترین اعصار به خاطر حضور در بخش مرکزی این راهها، به‌طور مستقیم تحت تأثیر رویدادهای فرهنگی، سیاسی و اقتصادی قرار می‌گرفته و یا بر آن تأثیر می‌نهادند و به جهات مثبت و منفی آن توجه خاص داشته‌اند. به همین دلیل مطالعات و نوشته‌های تاریخ‌دانان بزرگ ایران مانند خواجه رشیدالدین فضل‌الله، ناصر خسرو، حافظ ابرو، عظاملک جوینی و بسیاری دیگر پس از قرن‌ها هنوز از بزرگترین منابع پژوهش درباره اقوام، دولتها و فرهنگهای مسلط بر جاده ابریشم، بویژه در بخشهای آسیایی آن است.

مطالعات جدید

در سالهای اخیر با ازدیاد همکاری بین یونسکو و مراکز فرهنگی و مطالعاتی و دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران، پژوهش راجع به راه ابریشم در کشور ما جایگاهی مهم یافته و پژوهشگران ایرانی به تشویق وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی بویژه دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مرکز تحقیقات و مطالعات ایرانگردی و جهانگردی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان میراث فرهنگی و بعضی از مؤسسات انتشاراتی غیردولتی، به تألیف و ترجمه بیش از پنجاه اثر برجسته در مورد تاریخ، فرهنگ، سیاست، اقتصاد، مردم‌شناسی و غیره در راه ابریشم پرداخته‌اند. بخش قابل توجهی از پژوهش درباره راه ابریشم در ایران به صورت برگزاری گردهمایی‌های داخلی و بین‌المللی به انجام رسیده که در ازدیاد آشنایی مردم و محققان کشورمان در این زمینه و ایجاد موقعیت مناسب‌تر برای همکاری بین‌المللی نقش مؤثر داشته‌است.

وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و راه ابریشم

وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران بر مبنای ارزشهای اسلامی و اعتقاد به اولویت نقش فرهنگ در تعیین و تضمین شالوده اساسی زندگی فردی و اجتماعی، از ابتدا با نظرات یونسکو در مورد اهمیت مطالعات راجع به راه ابریشم همراه بوده و پیشنهاد مطرح‌شده در کنفرانس جهانی سازمان ملل در سال ۱۹۸۲ در مکزیکوسیتی برای اعلام

سالهای ۱۹۸۷-۱۹۹۷ به عنوان «دهه فرهنگ» را مورد حمایت قرار داده است. وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران در سالهای اخیر از طریق معاونتهای پژوهشی و بین‌المللی خود همکاری صمیمانه‌ای با یونسکو مخصوصاً با پروژه «مطالعه راه ابریشم، راه گفتگو» داشته و در تلاشهای آن برای شناخت بیشتر راه ابریشم و کاربرد آن در جهت تحقق اهداف فرهنگی و انسان‌دوستانه سهیم بوده است.

حضور جمهوری اسلامی ایران در پروژه راه ابریشم

حضور و مشارکت دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی و مؤسسات پژوهشی دیگر ایران در «پروژه مطالعه راه ابریشم، راه گفتگو» در شکل‌های ذیل صورت پذیرفته است.

۱. شرکت فعال در اجلاسهای یونسکو و کنفرانس‌ها و سمینارهای بین‌المللی راجع به راه ابریشم که در سالهای اخیر در آتن، پاریس، آلمانی، یکن، سمرقند و تاشکند برپا گردیده است و ارائه مقاله‌هایی همراه با پیشنهادهای سازنده.

۲. اعزام محققان برای بررسی وضع موجود و امکانات همکاری در شبکه راههای ابریشم از «شی آن^۱» و «دروازه جید^۲» در مشرق چین تا «دونگ هوان^۳» و «تورفان^۴» و «اورومچی^۵» و از آنجا در دو مسیر مهم راه ابریشم، یکی از طریق گذرگاه معروف «آلاشن» تا سمرقند و بخارا و مرو و خراسان و دیگری از بزرگراه قراقوروم از کاشغر تا «گیلگیت» و اسلام‌آباد و سپس کوئته در مرز ایران.

۳. برگزاری دو کنفرانس مهم بین‌المللی درباره راه ابریشم در تهران و اصفهان و اجلاس کنونی که قطعاً در شناخت بیشتر از راه ابریشم و افزایش تفاهم و همکاری بین‌المللی نقش مؤثر دارد.

۴. مشارکت در انجام برخی از طرحهای اساسی یونسکو راجع به راه ابریشم، از جمله حضور در اجلاسهای متعدد برای تأسیس مؤسسه بین‌المللی مطالعات آسیای مرکزی در

۱. Xi An سرآغاز جاده ابریشم در شرقی‌ترین نقطه آن در آسیا.

۲. Jade Gate در استان گانسو (Gansu) در چین.

۳. Dong Huang در استان فوق‌الذکر و از مراکز عبادی مانوی و سپس بودایی در چین.

۴. Turpan در ایالت خودمختار «شین جیانگ اویغور» در چین و از مراکز نفوس مانوی و سپس بودایی در آن کشور.

۵. مرکز ایالت خودمختار شین جیانگ اویغور و از نقاط اتصال راههای شمالی و جنوبی ابریشم در چین.

سمرقند که می‌توانند در پژوهش راجع به راههای ابریشم و میراث مشترک در آنجا از ژاپن و کره و چین تا آسیای مرکزی و پاکستان و هند و افغانستان تا ایران و اروپا سهم اساسی داشته باشد.

۵. انتشار کتابها و مقاله‌های اساسی درباره راه ابریشم، از جمله ترجمه و چاپ کتاب «راه ابریشم» (در چهار جلد)، از انتشارات یونسکو که به ازدیاد شناخت مردم ما درباره سابقه تاریخی و اهمیت فرهنگی این راهها کمک می‌کند و موجب افزایش توجه و علاقه به ایرانگردی و جهانگردی و حفظ میراث فرهنگی بشری خواهد بود. ترجمه کتاب «امپراتوری چین» از انتشارات یونسکو و همچنین چاپ و انتشار مجله «مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز» با مقاله‌های مفید درباره راه ابریشم نیز در تکمیل همین مقوله است.

۶. برقراری ارتباط و همکاری با دانشگاهها و آکادمی‌های علوم کشورهای آسیای مرکزی و چین به منظور شناسایی کتابهای خطی درباره راه ابریشم و تصحیح و تکمیل و چاپ آنها.

۷. تلاش در راه نوسازی میراث فرهنگی در مناطق پر سر راه ابریشم، مخصوصاً توجه به کاروانسراها و سایر آثار باقی‌مانده در ایران و کشورهای همسایه و اعلام آمادگی برای مبادله کارشناسان بررسی و نوسازی میراث فرهنگی بویژه با کشورهای آسیای مرکزی.

۸. همکاری و هماهنگی با وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، فرهنگ و آموزش عالی و سازمان میراث فرهنگی کشورمان و مؤسسات مطالعاتی وابسته به آنها به منظور تحقق اهداف فوق و تضمین حضور هرچه بیشتر و فعال‌تر جمهوری اسلامی ایران در فعالیتهای جهانی راجع به راه ابریشم.

اهداف مطالعات ایرانی درباره راه ابریشم

جمهوری اسلامی ایران در شرایط جدید جهانی، راههای ابریشم را سرمایه بین‌المللی ارزشمندی برای برقراری گفتگو و ازدیاد تفاهم و حسن نیت و همکاری بین ملتها می‌داند و مخصوصاً با علاقه و توجه جهانی که در این زمینه مشاهده می‌گردد، آینده خوبی را برای مطالعات راجع به راه ابریشم پیش‌بینی می‌کند. به نظر ما تلاش و همکاری بین کشورها در این راهها همان‌گونه که در اسناد مختلف یونسکو نیز آمده است، از سوء تفاهم‌ها و تهدیدها می‌کاهد و به بنیان صلح و ثبات و سازندگی و تأمین رفاه بشریت کمک می‌کند.

با این اعتقاد است که ما پیشنهادهای مشخصی در زمینه همکاری در راههای ابریشم داریم و آنها را به شرح ذیل ارائه می‌نماییم:

۱. با توجه به اینکه سالجاری مسیحی (۱۹۹۷) سال پایانی دهه فرهنگ جهانی پیشنهاد شده در اجلاس مکزیکوسیتی می باشد، تدبیری اندیشیده شود که پروژه های ناتمام آن بویژه «پروژه مطالعه جامع راههای ابریشم، راههای گفتگو» تهیه گردد و بودجه های لازم برای اجرای آنها تأمین شود.

۲. همکاری بین کشورهای اطراف راههای ابریشم در زمینه توسعه جهانگردی و تبادل تجربه برای مرمت میراث فرهنگی با توجه به تصمیمات متخذه در اجلاسهای «سازمان جهانی جهانگردی» در آتن و تاشکند گسترش یابد.

۳. ارتباط و همکاری بین مؤسسات مطالعاتی کشورها در مورد راه ابریشم تقویت گردد و مخصوصاً در راه اندازی و بهره برداری از «مؤسسه بین المللی مطالعات آسیای مرکزی» در سمرقند که عامل مهمی در افزایش هماهنگی و همکاری و حسن نیت جهانی خواهد بود، تسریع شود.

۴. اجلاسهای «کمیته مشورتی جاده ابریشم» به طور منظم برپا گردد و راههای تقویت همکاری های مطالعاتی و جهانگردی بین کشورهای عضو جستجو شود.

در پایان آمادگی دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران را برای ادامه گسترش همکاری با مؤسسات مطالعاتی دیگر و یونسکو به منظور بهره برداری از امکانات فرهنگی راه ابریشم و توسعه توریسم فرهنگی در جهت افزایش حسن تفاهم بین المللی اعلام می دارم.

بخشهایی از پیام فدريكو مایور دبیرکل یونسکو

دبیرکل یونسکو در پیامی به دومین اجلاس بین المللی جاده ابریشم، نقش تمدن و فرهنگ ایران زمین در تمدن آسیا و اروپا را فوق العاده توصیف کرد.

«فدريكو مایور» دبیرکل سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد «یونسکو» در پیام خود افزود: تاریخچه جاده ابریشم بیانگر نقش مهم ایران در این مسیر است.

وی با اظهار خرسندی از برگزاری اجلاس جاده ابریشم در تهران اضافه کرد: یکی از اهداف این اجلاس تفسیر «توریسم فرهنگی» است که در عین حال «گفتگوها» را تشویق و ترغیب می کند. مایور، «توریسم» را بهترین عامل تغییر و پیشرفت توصیف کرد و افزود: توریسم ارتباط ناب مردم و فرهنگها را مطرح می کند و به ارتباط تاریخی جاده ابریشم مفهوم می بخشد.

به گفته مایور مسئله اساسی در رابطه با یونسکو و جاده ابریشم پرکردن شکافهای ایدئولوژیکی و از بین بردن فرازونشیبهای تاریخی و تعصب و جنگهاست و یونسکو تلاش می‌کند روندی ایجاد کند که برای گفت‌وگوهای فرهنگی ملل، مفید باشد.

مایور، دریافت اطلاعات درخصوص میراث فرهنگی کشورها و احترام برای ارزشهای خاص، سنتها و خلاقیت‌های مردم را از عوامل مهم اهتمام یونسکو درخصوص جاده ابریشم برشمرد. در پیام دبیرکل یونسکو همچنین آمده است: یونسکو و سازمان جهانی جهانگردی (WTO) برنامه‌های مشترکی را با عنوان «سفری به اعماق علم» درخصوص جاده ابریشم آغاز کرده‌اند.

سجاد محمدی

افغانستان: شب بی پایان

مشکلی که با کودتای آوریل ۱۹۷۸ در افغانستان به وجود آمد بعد از گذشت ۱۹ سال همچون گذشته ثابت و پابرجاست. حقیقت این است که آغاز بد پایان بد در پی دارد. در آغاز کار، افغانستان به عنوان صحنه جنگ سرد بین آمریکا و اتحاد شوروی سابق پنداشته می‌شد و قربانی مطامع این دو کشور شد. قربانیان دیگر ایران، پاکستان، لبنان و فلسطین می‌باشند. این نظراتی است که نه تنها بنیادگرایان اسلامی آن را تأیید می‌کنند، بلکه اکثریت کارشناسان آمریکایی و اروپایی از جمله دکتر بجولاهارون، نخست‌وزیر اتریش آن را تأیید می‌کند.

پاکستان به عنوان یکی از بازیگران اصلی بازی به عنوان دفع تهاجم سال ۱۹۷۹ شوروی سابق طعم میوه زهرآگین ایفای نقش فعال به عنوان کشور جبهه مقدم را چشیده است. تهاجم شوروی به افغانستان جبهه مقدم را به وجود آورد. یکی از این کشورها پاکستان و دیگری ایران بود. پاکستان در این بازی هرگونه کمکها را به دست می‌آورد در حالی که به ایران جنگی هدیه گردید که در آن ائتلاف آمریکا و کشورهای خلیج فارس به اضافه عراق و اسرائیل در مقابل ایرانی‌ها سهم گرفتند. این ائتلاف اساساً بخاطر جلوگیری از توسعه کمونیزم و پیشروی اتحاد شوروی به طرف آبهای گرم به وجود آمده بود. طراحان سیاست پاکستان و آنانی که در افغانستان و منطقه، خواستار صلح‌اند باید این واقعیت تلخ را بپذیرند که بحران افغانستان و

